

LAOKOON, LAOKOON...

Yahut Bir Romanın “Gerçek” Yazım Tarihi

KAMAL ABDULLA

Türkiye Türkçesine Aktaran:

Bahtiyar Aslan

✕ @ f / otukennesriyat

YAYIN NU: 2324
EDEBÎ ESERLER: 1174

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-948-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Çınar Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat AŞ

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

İstanbul - 2025

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Prof. Dr. Kamal Abdulla: 4 Aralık 1950’de Bakü’de dünyaya geldi. 1973’te Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesinden mezun oldu. Moskova İlimler Akademisi Dil Bilimleri Enstitüsünde yüksek lisansını (1977), Azerbaycan İlimler Akademisi Nesimî Dil Bilimi Enstitüsünde doktorasını (1984) tamamladı. Bu tarihlerden itibaren Yabancı Diller Üniversitesi Genel Dil Bilimi ve Azerbaycan Dil Bilimi bölümlerinde bölüm başkanlığı yaptı. 2000-2014 yılları arasında Bakı Slavyan Üniversitesi kurucu rektörlüğü görevinde bulundu. 2017’den bugüne Azerbaycan Diller Üniversitesinin rektörlüğünü yürüten Prof. Dr. Kamal Abdulla’nın bilimsel ve sanatsal çalışmaları çok sayıda dile tercüme edilmiştir. 2014-2017 yılları arasında “Multikültüralizm” ve “Dinî Meseleler” hakkında devlet müşavirliği görevini yürütmüş olan yazar, Azerbaycan Medeniyet Vakfının başkanıdır.

Yurt içi ve yurt dışında çok sayıda bilimsel kuruluşun üyesidir. Ulusal ve uluslararası birçok ödüle layık görülmüştür. Şiir, hikâye, roman ve tiyatro türlerinde eserleri yayımlanmıştır.

ÖN SÖZ YERİNE

Franco Cardini (Filozof, edebiyat eleştirmeni): Kamal Abdulla, bize gerçeğin karmaşıklığı ve anlaşılmazlığının, onun ustalıkla gizlenilmesi ihtiyacından veya bizim onu algılayamamamızdan kaynaklanmadığını hatırlatıyor. Bu şöyle izah edilebilir: Gerçek ya yoktur ya da çoktur.

Max Statkeyevich (Edebiyat âlimi, profesör): Kamal Abdulla, edebiyatı ve gizemi bir araya getirirken, insanın mahkûmiyetinin hususi sınırları hakkında da bir fikir geliştiriyor.

Anastasia Yermakova (Eleştirmen): Büyük Azerbaycan yazarı Kamal Abdulla'nın modern edebiyatta kendine özgü bir yeri var. Onun nesri, tekrarlanması mümkün olmayan bir kalitededir.

Lyudmila Lavrova (Eleştirmen, çevirmen, kültür tarihçisi): Bence Kamal Abdulla bu kitapta, deyim yerindeyse imkânsız, hayal edilemez bir şey yaptı: O, kelimelerin yardımıyla yaratıcı hayal gücünü ete kemiğe büründürerek öyle bir gerçeklik düzeyine ulaştırdı ki, artık kendinizi bir illüzyona, bir başkasının rüyasındaki bir kişiye, belki de başkasının gördüğü bir rüyaya dönüşmüş olarak ve bu rüya hakkında bir roman yazarken bulabilirsiniz.

Anar (Yazar, eleştirmen, edebiyat âlimi): Kamal Abdulla, bulunduğu her yerde ve yaptığı her işte daima çok başarılı olan insanlardandır. Edebiyatçı olarak da bilim adamı olarak da Azerbaycan'da çok mühim bir yeri vardır.

Tanidik ve Yabancı Sonsuz Lügat

Daha önce hiç yapmadığı hatta yapabileceğini düşünmediği bir işin peşine düştüğünün farkındaydı. Eline kalem alıp sayfalarca kurgusal bir metin yaratmak... Hem de bunu öyle bir yaratmalıydı ki, metnin birbirinden en uzak parçaları bile birbiriyle çelişmesin, bir ahenk içinde karışıp kaynaşsın... Bu işin onun işi olamayacağını ve aklını yitirip böyle bir işe girişse bile üstesinden gelmeye hiçbir zaman gücünün yetmeyeceğini düşünüyordu.

Sonraları, çok sonraları, bu devasa iş bittikten sonra Vagif'in zihni âdeta aydınlığa kavuştu. Herkesin yeryüzüne bir görevi yerine getirmek için geldiğini ve kendi görevinin de kalemi eline alıp yazmak olduğunu fark etti. Bunu anladıktan sonra metnin içine girmeye başladı. Kelimelerin mekânı, kelimelerin kelimelerle derin ilişkisi, gramer kaideleri ile kelimelerin kendine has diyalogu ve onların unutulmaya yüz tutmuş aşına anlamları dikkatini çekti. Bütün bunların metnin genel anlamı ile bir ilgisi yoktu. Bu durum, çoğunlukla metnin, okuma sırasında göz ardı edilen alışılmadık yüzeyinden, ilk katmanından kaynaklanıyordu. Bu yüzeyin kendi "dili" vardı. O dil gizlenmiş olsa da zamanla öne çıkan bazı durumlar vardı: Kelime, okunduğunda bazen anlaşılamıyordu, fakat Vagif, yanındaki kelimeyi de tanımadığı için ondan uzaklaşmak, onu unutmak istiyordu... Kelimeler arasındaki uzlaşmalar pek uyumlu değildi. Bütün bunlar çalkantılı bir denizin dibindeki durgunluğa benzetilebilir elbette, ama tam tersini söylemek daha doğru olur. Metnin derinliğinde rüzgârlar esiyordu. Yüzey ise sakin ve rahattı. Fakat metnin yüzeyindeki dünya onu tatmin etmiyordu. Bu dünyanın çalkantılı yapısı onun için daha ilginçti. Daha derine inmek için özel bir arzunun kendiliğinden ortaya çık-

“İçin Rahat Olsun Vagif Bey”

Gel gör ki, bu akşam da daha evvel tasarladığı gibi hareket edemeyecekti. Akşam için yaptığı planı değiştirmeliydi. Daha önce planlanmış bir görüşmeyi asla kaçıramazdı.

Firengiz’in sözünü tutmamak, bunun için en az yüz tane bahane uydurmak aslında komplo gibi bir şeydi.

Gazeteden röportaj için gelenleri hayır işleriyle ilgili muavini Kudret Bey’in yanına göndermeye karar verdi. Kudret Bey’i yanına çağırdı. Kendini işinin profesörü zanneden Kudret Bey, Vagif’ten büyüktü, ama bazen çocuk gibi davranırdı. Kudret Bey, Vagif’i dinledi ve belli etmese de için için çok sevindi. Kudret, elindeki defteri açtı ve söylenenleri bir emir gibi yazmaya hazır şekilde bekledi.

- Vagif Bey, özellikle hangi meselelerin üzerinde durmamı isterdiniz?

Kudret Bey’in sesi kupkuruydu, bütün varlığıyla son derece ciddi bir tavır takındı. Sanki dünyanın sorunlarını çözmeye gidecekti.

- Kendini çok da helak etme, biraz yumuşak ol. Gidişata bakarsın. Bizim hakkımızda hayli yazdılar. İşimizi genel olarak biliyorlar. Bu kısmı onlara bırak. Sen son projeden bahset. Avrupa’daki Türk teşkilatları ile ilişkimiz onlar için çok enteresan olmalı. Türk kardeşlerimizin bize gönderdikleri ilaçlar, bu ilaçların doğrudan cephedeki askerlere dağıtılması... Bence bunların üzerinde dursan iyi olur.

- İlaçların gruplara ayrılması için teşkil edilen komisyonlar, sizin bir grup adamla cepheye gitmeniz... İlaçları bizzat askerlere tek tek vermeniz...

Kudret Bey’in özgüveni sesine de sirayet etti.

- Evet. Anladım, bizim niçin dil ve tıp komisyonlarını teşkil ettiğimizden bahsediyorsun.

Mor Fular

Vagif buluşma yerine varıp arabanın yan camından dışarı baktığında, Firengiz'in kendisini zaten rengârenk kuklalar gibi süslenmiş hâlde gazete bayisinin yanında beklediğini gördü. Vagif'in sevdiği mor fular kızın boynundaydı. Araba mor fuların hemen yanında durdu.

- Merhaba.

Firengiz arabanın kapısını açıp öyle hızla içeri girdi, daha doğrusu kendini öyle hızlıca ön koltuğa attı ki, sanki buna bir karşılık verir gibi arabanın durmasıyla kalkması bir oldu. Rahatlayan Firengiz, nedense fuları boynundan sıyırdı ve geriye dönmeden arka koltuğa fırlattı. "Böyle..."

Havaalanı yoluna kadar kimse konuşmadı. "O fuları bile bile arkaya attı. Bu fuları çok sevdiğimi biliyor, o yüzden böyle yapıyor..." Artık hiçbiri hiçbir şey düşünmedi. Aralarında kopkoyu bir sessizlik vardı. Böylece havaalanı yoluna girdiler ve trafik yavaşladı. Vagif yüzünü Firengiz'e çevirmeden ileri bakarak, bu katı sessizliğin daha fazla uzaması için biraz alaycı ve kayıtsız bir şekilde:

- Evet, neden suskunsun? Neymiş o önemli işin? dedi.

Vagif, sesine bir şuhluk vermeye çalıştı. Firengiz çabuk kırılan biriydi. Kızın bugünkü durumuna gelince... Vagif en azından korktuğunu hissetti. Telefonda konuşurken Vagif'in göğsü sıkışmıştı. Firengiz'in "Vagulya, seninle çok çok önemli bir işim var..." diyen sesinden Vagif'in bir plana kurban gittiği anlaşıyordu. Bazen Firengiz, hiçbir işi olmadığı zaman bile bir şeyler uydurur ve onu kendisiyle buluşmaya zorlardı. Kendi arzusu için her şeyi kurban edebilirdi. Vagif'in işini, gücünü, hâlini, yorgunluğunu, önemli toplantılarını görmezden gelirdi. "Bu da öyle bir plan olmasın?"

Firengiz'den ses çıkmıyordu. "Ölsem de konuşmam."

Yine bir süre sessizce yol aldılar. Yeni arabanın canı sürat yapmak istiyordu. Vagif, bir süre keyifle arabadan gelen ahenkli motor sesini dinledi. Araba yeni olduğu için onun en küçük müdahalesine bile cevap veriyordu. Hatta ona öyle geliyordu ki, araba sadece onun el ve ayak hareketlerini değil fikirlerini de okuyabilirdi. Söz dinleyen bir çocuk gibi ne istese onu yerine getirebilirdi. Yeni araba küçük bir çocuk gibi olur. Eskidiğinde, yani çocuk büyüdüğünde araba gibi o da söz dinlemeyebilirdi.

- Saat 10'da evde olmalıyım.

- Firengiz'in sesi çok uzaktan teşrif edip geldi, şükür. Bu daha çok bir fısıltıydı.

"Öyleyse bahçeye niçin gidiyoruz?" Vagif bu akşamki buluşmayla ilgili çeşitli ihtimalleri aklından geçirmeye başladı. "Nereye gitsek?" Ne kadar düşündüyse de aklına ilginç bir yer gelmedi.

Bir süre daha sessizce yol aldılar. Vagif'in sanki birden zihninde bir ışık yandı.

- O hâlde deniz kıyısına gidelim, biraz hava alalım. Hava çok güzel. Ne dersin?

- Bak ya...

Bu sefer kızın sesi belirgin bir şekilde kırgındı.

- Çay içelim mi bizim yerimizde? O önemli dediğin iş neydi, açıklayabilir misin?

- Çay içmek fena olmazdı. Aslan'ın yanını mı diyorsun? Orası güzel bir yerdir...

Firengiz küçük bir ara verip Vagif'in sorusuna laubalice cevap verdi.

- Seni görmek istedim. Bu önemli değil mi?

Elbette, her şey Vagif'in tasavvur ettiği gibiydi. Bu buluşmanın nedeni basit bir kapristen ibaretti vesselam. "Yazık o röportaja. Kudret ona dahil etsin, sen de bak." Vagif'in içi kararsa da bu hâl, az önce arabanın camlarını

yalayan serin sonbahar rüzgârı gibi uçup gitti. Araba deniz kıyısına yaklaştıkça onun da durumu düzelmeye başladı. “İş her zaman var, bu güzel hava ise...”

Vagif’in gitmek istediği “sevimli yer”, Bilgeh Sanatoryu-mu’nu geçtikten hemen sonra, denize doğru başlayan dik bir yokuşun eteğinde bulunan “Şebeke” adlı restorandı. Bu restoran Bilgeh’te deniz kenarında inşa edilmişti. Güzel bir yerdı. Yokuş aşağı keskin bir iniş vardı. Bu yokuş; insanı aşağıya bir burgu gibi kıvrıla kıvrıla, bu “sözde” Çin üslubunda inşa edilmiş restoranın giriş kapısına kadar getirirdi. Restoranın arka tarafındaki balkondan ise deniz kıyısına kadar yürüyerek gitmek mümkündü. Bazı masaları restorandan çıkarıp getirmişler, denizin tam kıyısına koymuşlardı. Müşteriler için buraya servis yaparlardı. Ayrıca çay da getiriyorlardı. İstersen ayakkabılarını çıkarabilir ve denizin dalgalarının ayaklarını yalamasına izin verebilirdin... Şairlerin dediği gibi denizin tuzu, dalgaların romantik fısıltıları burayı âşıkların çok sevdikleri bir yere dönüştürmüştü. Burada onların da sevdiği bir yer vardı, masalarını oraya koydururlardı. Şebeke’ye sık sık gitmelerinin asıl sebebi ise Vagif’in orada çalışan arkadaşı Aslan idi. Aslan barmendi, restoranın işleri onun eline bakıyor, her şeyi o idare ediyordu. Aslan’ın Şebeke’de olması zaman zaman gerginleşebilecek sohbetin sakinleşmesi, herhangi bir münakaşanın zarafet üslubuna dönüşmesi demekti.

Vagif ve Firengiz henüz havalimanı yolundayken Şebeke’de onların deniz kıyısındaki sevimli masalarının arkasındaki iki kişi –yaşlı bir adam ve genç bir kadın- ayağa kalktılar ve servis yapan delikanlıya yediklerinin parasını ödeyip acele etmeden, birbirine sokula sokula çıkışa yöneldiler. Uzaktan bakan biri onları tek bir insan gibi görürdü. Masa boşaldı ve garson masanın üstünü temizlemeye; kaşıkları, çatalları, bardakları, kadehleri toplamaya başladı.

- Sen beni gerçekten sevmiyor musun?

Araba, havalimanına giden yolun inişine, şehre doğru giden yolun ise yokuşuna ulaştığında Firengiz kaşlarını çat-tı, arabanın ön camından hayal etmediği uzaklıklara baka baka sessizliği bozdu. Aşağıda, sol tarafta havalimanının iniş pistlerine peş peşe inen uçaklar görünmeye başladı. Araba biraz daha hızlandı.

Bir ilişkide iki kişi arasında “Beni seviyor musun, sevmiyor musun?” sorğu sualinden daha güzel, daha lezzetli ve daha ilginç bir şey olamaz. Fakat mutlaka bu sorğu sual birbirini seven iki insan arasında olmalıdır.

- Allah’tan kork.

Vagif, hâlâ konuyu şakaya çevirme konusunda ümidini yitirmemişti. Kendini hoş bir tartışmanın içinde hissetti. Keyfi biraz daha yerine geldi.

- Sen beni...

Firengiz gerçekten de “Allah” kelimesinden mi korktu, yoksa korkar gibi mi oldu, her ne olduysa sözünü tamamlamadı. Belki de tamamlamak istemedi.

- Sen ne kadar dedikoducu bir adammışsın! Böyle bir... aptalca sözü sana kim söyledi? Kuşlar mı haber getirdi?

- Hiç kimse. Kuşların bununla hiçbir ilgisi yok. Onları karıştırma. Konuyu saptırma. Bu düşünceye ben kapıldım. Sen beni sevmiyorsun. Senin cevabına benim ihtiyacım yok.

- Evet, kuşların da meseleyle hiçbir ilgisi yoktuysa, demek ki mesele gerçekten ciddiydi. Çok karmaşık bir problemdi. Farklı tarihlere başvurmak gerekecek. Benimle aynı fikirde misin?

Bu, Vagif’in arkadaşı Rizvan’ın iki cümleden birinde, yerli yersiz kullandığı ve hepsinin lügatine girmiş bir ifa-deydi. “Ah Rizvan! Alacağın olsun, dilime ne güzel bir şey doladın. Benimle aynı fikirde misin?”

- Belki de bu meseleyi çay içerken tahlil etmeliyiz, ne dersin? Mesela küçük bir yuvarlak masa etrafında... Ne di-yorsun? Benimle aynı fikirde misin?

Vagif bir kere daha Rizvan'ın sözlerini tekrarladı.

- Sen ne diyorsun? Tahlile filan gerek yok. Seninle aynı fikirde değilim. Yuvarlak masa filan yok... Benimle dalga mı geçiyorsun? Beni eve götür. Eve gitmek istiyorum. Tabii beni kaçırmak gibi bir niyetin yoksa... “Bu adamın beni alıp kaçıracağına asla inanmıyorum. Kala kala bu kaldı. Ah... Nerde bizde o şans!”

Araba havalimanını hızla geride bıraktı. Vagif artık her şeyi anlamıştı. Eğer konu önceden belirlenmişse, mesele düşündüğünden daha karmaşık demektir. Bu yüzden kızın sözlerine kulak asmamaya karar verdi. Ümit, Şebeke ve Aslan'daydı.

Firengiz, arabanın havalimanı sapağından şehre doğru, yani eve doğru dönmediğini sanki görmedi ve bunu fark etmedi. “Yani kaçırıyor...” Firengiz'in yan cama dikilip kalmış gözlerinin içine ılık bir gülümseme doldu, dudakları aralandı.

Sonbaharın ortaları olsa da daha çok yaz restoranı olarak bilinen “Şebeke”nin hâlâ yoğun zamanıydı. Aslan, barın tezgâhının arkasındaydı, onları uzaktan gördü ve hemen garsonlardan birini yanına çağırdı. Vagif'e el etti, “Siz gidin oturun, ben sonra yanınıza gelirim...” Vagif ve Firengiz restorana girmeden, kendilerini girişte karşılayan garsonu takip ettiler ve dalgaların neredeyse insanın ayağını yaladığı bir yerde yeni temizlenmiş masanın arkasına geçip oturdular.

Garson onları eski bir müşteri gibi selamladı.

- Hoş geldiniz. Buyurun... Taze balığımız var.

- Sağ ol. Şimdilik bize çay getir, dedi Vagif, ona bakmadan.

Vagif, ancak şimdi, denizden gelen esinti tenine değince ne kadar yorulduğunu hissetti. Yorulmak sadece fiziksel bir iş yapmakla ilgili değildir. Zihnen de yorulabilirsin. Bir adamın yorgunluğun daniskasını tatması için sadece gün

içinde Kudret Bey ile görüşüp konuşması yeter. Yorgunluk o adamın üstüne denizdeki “9. Kuyu” gibi çöker. Burası ise maşallah ne kadar sakın ve ne kadar hüznünlü. Sonbahar esintisi âdeta insanı sarhoş ediyor; denizin sesi aheste aheste, “Sen bir zavallısın, sana neden bu kadar zulmediyorlar?” diye fısıldıyor. 9. Kuyu’nun en şiddetli kükremesi bile burada duyulmaz. Dünya burada güzel bir dünya oluyor. Tutchev’in dediği gibi, bu dünyayı ancak onun tesadüfi çizgilerini silerseniz sevebilirsiniz. Sadece tadını çıkarabilirsiniz. “Şebeke”nin etrafındaki dünya ise tesadüfi değildir. O, tam olarak laldır.

“Bir zamanlar Tutchev de bana yabancı olan sonsuz lüğatin tuhaf, gizemli bir parçasıydı. Şimdiyse ne kadar tanıdık ve yakın...” Bütün çizgiler gerçek ve ikna edici. Bütün çizgiler insanı sevdiklerine ulaştırır; annesine, kardeşine, Firengiz’e... Bir de elbette, Kitap’a.

Kitap onun ebedî aşkıdır (yakınları böyle diyor). Makale üstüne makale, deneme üstüne deneme, şiir üstüne şiir yazdı. Bunu neden yaptığını kendisi de bilmiyordu. Bu yazılanları ona Kitap mı yazdırıyordu, yoksa kendisi bu şekilde Kitap’a adım adım yaklaşıp ona duyduğu hürmeti mi ifade etmek istiyordu?

Kitap ciddi bir problemli. Onun içine girmek; hiç kimsenin görmediğini, söylemediğini ortaya koymak demekti. Eğer bunu başarmak mümkün değilse, bu işe kalkışmanın da bir anlamı yoktur. Zira sadece, söylenenleri tanıdık bir sonsuz lügat aracılığıyla değiştirmek, hiçbir şey yapmadığınız anlamına gelir. Yapılacak bir şey varsa, o da yabancı sonsuz lüğatin kıstasları ile Kitap’a yaklaşımdır.

“Nasıl oluyordu da Kudret’in ne dediğini değil de denizin aheste aheste ninni söyleyen sesini anlamak mümkün oluyordu? Kudret’in sesi nasıl oluyordu da bazen telaffuz ettiği kelimeleri anlamsızlaştırıyordu?” Görünen o ki, Kudret de bilinmedik, başka bir yabancı sonsuz lüğatin